

POSTANOWIENIE

7 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 7 czerwca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z wniosku E. M., L. M., A. M. i Z. M.
z udziałem P. spółki akcyjnej w W., O. spółki akcyjnej w W. i P.1 spółki z
ograniczoną odpowiedzialnością w T.
o ustanowienie służebności przesyłu,
oraz sprawy z wniosku O. spółki akcyjnej w W.
z udziałem E. M., L. M., A. M. i Z. M.
o stwierdzenie zasiedzenia służebności przesyłu
na skutek skargi kasacyjnej E. M., L. M., A. M.
i Z. M.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie
z 11 lutego 2021 r., XXVII Ca 2291/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania**
- 2. zasądza od wnioskodawców na rzecz uczestnika P.1 sp. z
o.o. w T. kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł, tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną wnioskodawców E. M., L. M., A. M. i Z. M.
od postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z 11 lutego 2021 r., sygn. akt
XXVII 2291/19 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze,

które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz.11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie skarżących istotne zagadnienia prawne w tej sprawie sprowadzają się do konieczności wyjaśnienia: 1) czy przedsiębiorstwo państwowe, które użytkowało w dniu 1 lutego 1989 r. urządzenia przesyłowe, które następnie na mocy art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych przeszło na własność przedsiębiorstwa państwowego, to przedsiębiorstwo państwowe do dnia 7 stycznia 1991 r. było posiadaczem w dobrej wierze nieruchomości należącej do Skarbu Państwa lub innej osoby w zakresie odpowiadającej służebności przesyłu; 2) czy przedsiębiorstwo państwowe, które po dniu 1 lutego 1989 r. zajęło grunt stanowiący własność Skarbu Państwa na cele budowy na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa, a następnie wybudowało urządzenie przesyłowe na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa i rozpoczęło jego eksploatację było posiadaczem nieruchomości należącej do Skarbu Państwa lub innej osoby w zakresie odpowiadającej służebności przesyłu; 3) czy w świetle art. 172 § 1 i 2 k.c. oraz art. 336 k.c. przedsiębiorstwo państwowe, które po dniu 1 lutego 1989 r. zajęło grunt stanowiący własność Skarbu Państwa na cele budowy na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa, a następnie wybudowało urządzenie przesyłowe na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa i rozpoczęło jego eksploatację jest posiadaczem nieruchomości należącej do Skarbu Państwa w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu w rozumieniu art. 305¹ k.c. i art. 304⁴ k.c. w zw. z art. 172 § 1 i 2 k.c. i art. 336 k.c. oraz art. 292 k.c. i art. 252 k.c., a w konsekwencji czy w takiej sytuacji przedsiębiorstwo państwowe i jego następcy prawni mogą nabyć w drodze zasiedzenia służebność przesyłu obciążającą nieruchomość stanowiącą własność Skarbu Państwa.

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Według skarżących zachodzi potrzeba dokonania wykładni: 1) art. 305¹ k.c. i art. 304⁴ k.c. w zw. z art. 285 k.c., art. 292 k.c., art. 172 k.c. i art. 112 k.c. przez wyjaśnienie czy w przypadku, gdy przedsiębiorstwo państwowe po dniu 1 lutego 1989 r. zajęło grunt stanowiący własność Skarbu Państwa na cele budowy na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa, a następnie wybudowało urządzenie przesyłowe na podstawie zgody dysponenta gruntu stanowiącego własność Skarbu Państwa i rozpoczęło jego eksploatację, to czy w takim przypadku bieg terminu zasiedzenia rozpoczyna się z chwilą zajęcia gruntu, z chwilą wybudowania urządzenia przesyłowego, czy też z chwilą rozpoczęcia eksploatacji urządzenia przesyłowego; 2) art. 305¹ k.c. i art. 304⁴ k.c. w zw. z art. 336 k.c., art. 339 k.c., art. 348 - 352 k.c. i art. 292 k.c. przez wyjaśnienie czy przedsiębiorstwo państwowe, które weszło w posiadanie służebności w rozumieniu art. 352 k.c. w zw. z art. 292 k.c. z chwilą zajęcia nieruchomości na cele procesu budowlanego na podstawie czasowej zgody dysponenta nieruchomości na korzystanie z niej i czy przedsiębiorstwo państwowe, lub które weszło w posiadanie służebności w rozumieniu art. 352 k.c. w zw. z art. 292 k.c. z chwilą nabycia własności urządzeń przesyłowych posadowionych na gruncie stanowiącym własność Skarbu Państwa, gdy temu ewentualnemu nabyciu posiadania służebności nie towarzyszyło wydanie nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, ani wydanie dokumentów umożliwiających rozporządzanie nieruchomością w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, jest

posiadaczem nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, który może z mocy art. 292 k.c. uzyskać w drodze zasiedzenia służebność przesyłu.

Przez nieruchomość stanowiącą od 1 czerwca 1994 r. własność wnioskodawców (wcześniej prawo jej własności przysługiwało Skarbowi Państwa) przebiegają dwie sieci gazowe, tj. [...], która została wybudowana w 1958 r. oraz [...]1 wybudowana na podstawie decyzji Wojewody [...] z 29 listopada 1990 r. o ustaleniu lokalizacji inwestycji budowlanej – modernizacji gazociągu wysokiego napięcia na odcinku M., na obszarze m.in. S. W dniu 24 lutego 1992 r. została wydana decyzja o zatwierdzeniu planu realizacyjnego inwestycji gazociągu wysokiego ciśnienia [...]1. W dniu 4 kwietnia 1990 r. jednostka organizacyjna Skarbu Państwa zezwoliła przedsiębiorstwu państwowemu M. w W. na 7 – dniowe wejście na ten grunt celem przeprowadzenia robót związanych z budową gazociągu [...]1. Prace budowlane związane z posadowieniem urządzeń przesyłowych rozpoczęły się 3 marca 1992 r. i już 12 maja 1992 r. na ukończeniu były roboty spawalnicze znajdującego się na przedmiotowej nieruchomości odcinka [...]–[...]. Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej w stosunku do właściciela urządzeń przesyłowych wnioskodawcy wnieśli 25 maja 2012 r.; wcześniejszy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej został złożony w dniu 15 listopada 2011 r., ale przeciwko podmiotowi, który wtedy nie był właścicielem urządzeń przesyłowych.

W świetle aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego nabycie przez uczestnika O. S.A. w W. (przeniesienie własności urządzeń przesyłowych przez uczestnika P. S.A. w W. miało miejsce w latach 2007 i 2010 k. 51 i n.) przez zasiedzenie służebności przesyłu w zakresie sieci gazowej [...] z dniem 7 stycznia 2011 r. nie może budzić wątpliwości. Gazociąg ten został wybudowany w 1958 r., czyli w okresie jednolitej własności państwowej przez przedsiębiorstwo państwowe na nieruchomości państwowej. Ze względu na przekształcenia własnościowe termin biegu zasiedzenia rozpoczął się 7 stycznia 1991 r. i przy przyjęciu w tej dacie dobrej wiary ówczesnego posiadacza nieruchomości (kolejnego poprzednika prawnego wymienionego wyżej uczestnika) w zakresie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, termin zasiedzenia upłynął z dniem 7 stycznia 2011 r.

Pogląd prawny o możliwości nabycia - przed wprowadzeniem do polskiego systemu prawnego służebności przesyłu, tj. przed 3 sierpnia 2008 r. - przez zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu jest ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i funkcjonuje już od ponad 10 lat (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, MoP 2014, nr 18, s. 980, III CSK 89/08, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 303/10, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, Nr 12, poz. 139).

Postanowieniem z dnia 17 października 2018 r., P 7/17 (OTK 2018/59), Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją RP, art. 292 k.c. w zw. z art. 285 § 1 i 2 k.c. jako podstawy nabycia przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, w sytuacji, w której nie wydano decyzji o charakterze wywłaszczeniowym, na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (Dz. U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 z późn. zm.). Natomiast postanowieniem z tej samej daty (sygn. sprawy S 5/18), zasygnalizował Sejmowi i Senatowi istnienie uchybień w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego RP, polegających na nie unormowaniu w ustawie stanów faktycznych korzystania z urządzeń przesyłowych usytuowanych na cudzym gruncie przed wprowadzeniem do polskiego systemu prawa służebności przesyłu.

W okresie obowiązywania zasady jednolitego funduszu własności państwowej, wywodzonej z art. 128 k.c. w pierwotnym brzmieniu, do czasu wejścia w życie w dniu 1 lutego 1989 r. ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 3, poz. 11), Skarb Państwa był wyłącznym podmiotem uprawnień dotyczących mienia państwowego, a państwowe osoby prawne wykonywały jedynie te uprawnienia w imieniu własnym, ale na rzecz tego podmiotu (zob. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSN, nr II, poz. 41 oraz, z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91 - zasada prawna - OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 118; z dnia 7 listopada 1980 r., III CZP 2/80, OSNCP 1981, Nr 4, poz. 47; postanowienie Sądu Najwyższego z

dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02, OSNC 2004, Nr 1, poz. 7). Państwowe osoby prawne - w granicach swej zdolności prawnej - wykonywały względem zarządzanych przez nie części mienia ogólnonarodowego uprawnienia płynące z własności państwowej. Do państwowych osób prawnych zaliczane były przedsiębiorstwa państwowe (por. art. 2 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o przedsiębiorstwach państwowych, jedn. tekst: Dz. U. z 1960 r. Nr 18, poz. 11; następnie art. 1 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych; dalej: "u.p.p.").

Zniesienie konstrukcji jednolitej własności państwowej nie spowodowało przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - z mocy kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie. Przekształcenie zarządu w odniesieniu do gruntów w prawo użytkowania wieczystego, a w odniesieniu do znajdujących się na tych gruntach budynków, innych urządzeń i lokali w prawo własności nastąpiło w dniu 5 grudnia 1990 r. na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 91, poz. 455, dalej: "ustawa z dnia 29 września 1990 r."), natomiast w odniesieniu do innych składników majątkowych - również w prawo własności - przekształcenie dokonało się w dniu 7 stycznia 1991 r., na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy nowelizującej ustawę o przedsiębiorstwach państwowych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14, nie publ.), którym skreślono przepis, iż "przedsiębiorstwo państwowe wykonuje wszelkie uprawnienia w stosunku do mienia ogólnonarodowego będącego w jego dyspozycji, z wyjątkiem uprawnień wyłączonych przepisami ustawowymi", a jednocześnie wprowadzono przepis, że "przedsiębiorstwo, gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem zapewnia mu ochronę".

Przez wiele lat judykatura poszukiwała rozwiązania sytuacji, w której na skutek przekształceń własnościowych, Skarb Państwa nadal pozostawał właścicielem gruntu, zaś właścicielem urządzeń przesyłowych, po uwłaszczeniu z mocy prawa urządzeniami przesyłowymi, stawały się przedsiębiorstwa państwowe. W końcowej fazie pojawiły się nawet orzeczenia, w których Sąd Najwyższy

przyjmował konstrukcję powstającej z mocy prawa służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. W uzasadnieniu wskazywał, że w jeśli w ramach procesu uwłaszczenia państwowych osób prawnych następowało ich majątkowe usamodzielnienie, to uwłaszczenie skutkowało nie tylko przekształceniem przysługującego im zarządu urządzeń przesyłowych w prawo własności, ale też przekształceniem owego tytułu prawnego we właściwe prawo podmiotowe, uprawniające je do dalszego korzystania z nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa, na których posadowione były przedmiotowe urządzenia. Skoro bowiem możliwe było umowne nabycie albo zasiedzenie takiej służebności przed wejściem w życie przepisów art. 305¹ nast. k.c., wprowadzających służebność przesyłu, to mogła ona również powstać z mocy prawa, jako rezultat uwłaszczenia państwowej osoby prawnej. Przyjmowano, że tego rodzaju prawo, jako powstałe *ex lege* jest objęte działaniem art. 7 pkt. 1 u.k.w.h, co obliguje każdorazowego właściciela nieruchomości, na których posadowione są urządzenia przesyłowe, do znoszenia ich istnienia, jak również skutkuje powstaniem uprawnienia każdorazowego właściciela takich urządzeń do korzystania z nieruchomości w odpowiednim zakresie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 509/15, nie publ.; z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 510/16, nie publ.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2016 r., IV CSK 549/15, nie publ.; z dnia 17 czerwca 2016 r., IV CSK 531/15, nie publ. oraz z dnia 28 marca 2017 r., II CSK 462/16, nie publ.). Ostatecznie w uchwale z dnia 5 czerwca 2018 r. składu siedmiu sędziów, III CZP 50/17, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe - na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych - własności urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomościach należących do Skarbu Państwa nie spowodowało uzyskania przez to przedsiębiorstwo z mocy prawa służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu obciążającej te nieruchomości (OSNC 2019, nr 1, poz. 1).

O istnieniu dobrej wiary posiadacza nieruchomości decyduje chwila objęcia jej w posiadanie. Późniejsza zmiana świadomości posiadacza nie ma znaczenia, w myśl zasady *mała fides superveniens non nocet* (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2017 r., III CSK 60/17, nie publ., z dnia 14 marca 2017

r., II CSK 463/16, nie publ., z dnia 14 października 2015 r., V CSK 5/15, nie publ., z dnia 18 kwietnia 2004 r., I CK 616/03, Biul. SN 2005, nr 1, s. 43).

W postanowieniu z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 261/17 (nie publ.), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹ i n. k.c., podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności.

W odniesieniu do posiadania nieruchomości w zakresie służebności o treści służebności przesyłu, przyjmuje się, że dobra wiara zasiadającego posiadacza występuje wówczas, gdy ingerowanie w cudzą własność w zakresie odpowiadającym służebności rozpoczęło się w takich okolicznościach, które usprawiedliwiały przekonanie posiadacza, że nie narusza on cudzego prawa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2014 r., II CSK 472/13, nie publ.), względnie, gdy posiadacz powołując się na przysługujące mu prawo błędnie przypuszcza, że prawo to mu przysługuje, jeśli tylko owo błędne przypuszczenie w danych okolicznościach sprawy uznać należy za usprawiedliwione. Z kolei w złej wierze jest ten, kto powołując się na przysługujące mu prawo wie, że prawo to mu nie przysługuje albo też ten, kto wprowadzie ma świadomość co do nie przysługiwania mu określonego prawa, jednakże jego niewiedza nie jest usprawiedliwiona w świetle okoliczności danej sprawy. Dobrą wiarę wyłącza zarówno pozytywna wiedza o braku przysługującego prawa, jak i brak takiej wiedzy wynikający z braku należytej staranności, a więc niedbalstwa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2017 r., I CSK 360/14, nie publ.). Dlatego rozstrzygając, czy uzyskanie posiadania służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu nastąpiło w dobrej/złej wierze, należy mieć na względzie całokształt okoliczności poprzedzających i towarzyszących uzyskaniu posiadania służebności, a domniemanie dobrej wiary jest obalone, gdy z całokształtu okoliczności wynika, że przedsiębiorca przesyłowy w chwili uzyskania posiadania wiedział lub powinien wiedzieć przy zachowaniu wymaganej staranności, że do nieruchomości, na której zlokalizowane są urządzenia przesyłowe, nie przysługuje mu prawo o treści odpowiadającej służebności przesyłu (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2016 r., III CZP 86/16, OSNC 2017, Nr 9, poz. 98).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wypowiedziano również pogląd, że przedsiębiorstwo państwowe, które nabyło z mocy prawa na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, własność urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości Skarbu Państwa może być uznane za posiadacza tej nieruchomości w zakresie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu w dobrej wierze (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2018 r., IV CSK 23/17 i IV CSK 136/17, nie publ.). W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślał, że przedsiębiorstwo przesyłowe miało podstawy do przyjęcia, że posiadając w takim zakresie nieruchomość państwową nie narusza prawa własności Skarbu Państwa. Mogło zasadnie przyjmować, że jeśli nastąpiło z mocy prawa uwłaszczenie użytkownikiem wieczystym gruntów na rzecz państwowych osób prawnych, w których zarządzie pozostawały te grunty oraz prawem własności znajdujących się na takich gruntach budynków i innych urządzeń, to również jeśli nabywało z dniem 7 stycznia 1991 r. z mocy prawa własność urządzeń przesyłowych, następowało to wraz z prawem do gruntu w zakresie koniecznym do korzystania z tych urządzeń, tym bardziej, że takie uprawnienie pozostaje w funkcjonalnym związku z własnością tych urządzeń, bowiem bez prawa do gruntu w określonym zakresie nie jest możliwe korzystanie ze zlokalizowanych tam urządzeń przesyłowych. Brak wyraźnej regulacji prawnej tytułu prawnego przedsiębiorstw energetycznych do nieruchomości, na których znajdowały się nabyte z mocy prawa urządzenia przesyłowe doprowadził do nierównego potraktowania przedsiębiorstw państwowych w ramach uwłaszczenia mieniem państwowym, ponieważ przedsiębiorstwa państwowe, które wybudowały na pozostających w ich zarządzie gruntach budynki i inne urządzenia nabywały prawa nie tylko do tych budynków i innych urządzeń, ale także użytkowanie wieczyste do gruntu, natomiast przedsiębiorstwa przesyłowe nabywały jedynie prawa do tych urządzeń, bez prawa do nieruchomości, przez które te urządzenia przebiegały. Trudno w takiej sytuacji uznać, że przedsiębiorstwo energetyczne w zakresie posiadania nieruchomości państwowych, przez które przebiegają linie energetyczne, narusza zasady współżycia społecznego, a przez to, że jest posiadaczem w złej wierze. Brak unormowań prawnych w tej materii jest zapewne

wynikiem nieświadomych zaniechań, a nie wynikiem celowych i racjonalnych zamierzeń ustawodawczych.

W uchwale z dnia 15 lutego 2019 r., III CZP 81/18, (OSNC 2020, nr, poz. 14 i przywołane w uzasadnieniu orzecznictwo), Sąd Najwyższy kolejny raz potwierdził, że przedsiębiorstwo państwowe, które nabyło z mocy prawa, na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych, własność urządzeń przesyłowych, posadowionych na nieruchomości Skarbu Państwa, może być uznane za posiadacza w dobrej wierze służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. W uzasadnieniu zwrócił uwagę na kontekst historyczno - społeczno - gospodarczy uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych, w ramach którego nie chodziło o zmianę faktycznego zakresu dysponowania mieniem przez państwowe osoby prawne, lecz o przekształcenie dotychczasowych relacji prawnych dotyczących mienia w kierunku klasycznych rozwiązań cywilistycznych. Konsekwencją tego procesu było między innymi rozdzielenie własności gruntu (Skarbu Państwa) i urządzeń przesyłowych (przedsiębiorstwo państwowe). Doszło do niego w ramach regulacji ustawowej będącej elementem transformacji ustrojowej i wdrażania nowego systemu gospodarczego, w której ustawodawca pominął konieczność zapewnienia przedsiębiorcy przesyłowemu uprawnień do gruntu, mimo że Skarb Państwa będący właścicielem gruntu uwłaszczył przedsiębiorstwo, co do urządzeń przesyłowych znajdujących się na tym gruncie. Niezapewnienie przedsiębiorstwom państwowym tytułu do gruntu, na którym została posadowiona infrastruktura przesyłowa było efektem tego, że regulacje ustawowe dotyczące uwłaszczeń i prywatyzacji z uwagi na swoją globalność były dalekie od precyzji i spójności, ale towarzyszył im cel w postaci kompleksowego uregulowania praw przedsiębiorstw państwowych do mienia.

Prawidłowe korzystanie z urządzeń przesyłowych zakłada istnienie uprawnień do nieruchomości, na której te urządzenia są usytuowane. Skoro zatem Skarb Państwa był właścicielem gruntu, to z punktu widzenia pozycji i świadomości przedsiębiorcy przesyłowego trudno bronić, jako racjonalnej, tezy, iż ustawodawca wprowadził takie unormowania, że dokonując uwłaszczenia urządzeniami przesyłowymi na rzecz przedsiębiorstwa przesyłowego nie wyposażył to przedsiębiorstwo także w prawo do nieruchomości w zakresie potrzebnym do

korzystania z urządzeń przesyłowych. Oczywistym jest, że bez prawa do gruntu, na którym są zlokalizowane urządzenia przesyłowe, nie można korzystać z urządzeń przesyłowych. Niewątpliwym jest też, że dla przedsiębiorcy przesyłowego prawem głównym jest własność urządzeń przesyłowych, z którym to prawem jest związane prawo do gruntu w zakresie potrzebnym do korzystania z urządzeń przesyłowych. Przedsiębiorca przesyłowy mógł więc zasadnie i racjonalnie przyjmować, że wraz z nabyciem własności urządzeń przesyłowych, nabył związane z tą własnością prawo do gruntu w zakresie koniecznym do korzystania z urządzeń przesyłowych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2021 r., IV CSKP 10/21).

Ponadto, istotnym argumentem potwierdzającym zasadność poglądu, iż przedsiębiorstwa przesyłowe obejmowały w posiadanie nieruchomości Skarbu Państwa w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu w dobrej wierze, były wieloletnie spory doktrynalne i orzecznicze co do rodzaju przysługiwania przedsiębiorstwom przesyłowym prawa do nieruchomości, przez które przebiegają urządzenia przesyłowe wybudowane na gruntach państwowych w okresie obowiązywania zasady jednolitego funduszu własności państwowej.

Jeśli chodzi o gazociąg [...]1, to w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało wyjaśnione, że przedsiębiorca przesyłowy posiada nieruchomość w zakresie służebności przesyłu od chwili wejścia na grunt w celu wybudowania urządzenia przesyłowego (zob. postanowienie z 24 maja 2013 r., V CSK 287/12, OSNC 2014, nr 2, poz. 20, uzasadnienie postanowienia z 6 września 2013 r., V CSK 440/12). W stanie faktycznym sprawy roboty budowlane związane z posadowieniem gazociągu [...]1 rozpoczęły się na początku marca 1992 r., zaś 12 maja 1992 r. trwały m.in. na przedmiotowej nieruchomości prace spawalnicze, co potwierdzają zapisy w dzienniku budowy. W kwestii dopuszczalności doliczenia czasu posiadania przez poprzednika prawnego przedsiębiorcy przesyłowego także wypowiedział się już Sąd Najwyższy (zob. postanowienie z 13 czerwca 2013 r., IV CSK 1356/12).

Jakkolwiek sytuacja faktyczna w odniesieniu posiadania służebności w zakresie gazociągu [...]1 jest nieco odmienna niż w przypadku gazociągu [...], gdyż wejście w posiadanie nieruchomości w tym zakresie i wybudowanie urządzeń

przesyłowych na nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa nastąpiło już po 7 stycznia 1991 r., ale zważywszy na całokształt okoliczności sprawy, w świetle art. 7 k.c., przyjęcie po stronie poprzednika prawnego uczestnika O. S.A. w W. przymiotu dobrej wiary (w momencie objęcia tej nieruchomości w posiadanie) jest uzasadnione. Należy bowiem zauważyć, że objęcie w posiadanie tej nieruchomości nastąpiło w czasie przekształceń własnościowych, a co istotne była to inwestycja o charakterze publicznym na nieruchomości państwowej (zob. decyzję z 29 listopada 1990 r. k. 89-90). W tej sytuacji ingerowanie przez przedsiębiorstwo państwowe przesyłowe w cudzą własność (państwową) w zakresie odpowiadającym służebności rozpoczęło się w takich okolicznościach, które usprawiedliwiały przekonanie tego przedsiębiorstwa, że nie narusza cudzego prawa.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 5 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. poz. 1800 ze zm.)

[E.C.]

[ms]